

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

16. marts 2023*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 6 og 7 – virkningerne af, at et vilkår findes urimeligt – aftale om et lån mod pant i fast ejendom indekseret efter en udenlandsk valuta – opretholdelse af aftalen uden urimelige kontraktvilkår – forbrugerens ønske om, at aftalen erklæres ugyldig – direktivets anvendelse, efter at aftalen er erklæret ugyldig – den nationale rets kompetence og forpligtelser«

I sag C-6/22,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie I Wydział Cywilny (retten i første instans i Warszawa – Wola, Første Afdeling for civile sager, tingstedet Warszawa, Polen) ved afgørelse af 19. maj 2021, indgået til Domstolen den 4. januar 2022, i sagen

M.B.,

U.B.,

M.B.

mod:

X S.A.,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, P.G. Xuereb, og dommerne T. von Danwitz og I. Ziemele (refererende dommer),

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: polsk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- M.B., U.B. og M.B. ved radca prawny J. Tomaszewska,
- X S.A. ved advokaci Ł. Hejmej, M. Przygodzka og A. Szczęśniak,
- den polske regering ved B. Majczyna og S. Żyrek, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved M. Brauhoff og N. Ruiz García, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Denne anmodning er blevet fremsat i forbindelse med en tvist mellem på den ene side M.B., U.B. og M.B. og på den anden side X S.A. vedrørende følgerne af, at en aftale om lån mod pant i fast ejendom indgået mellem disse parter erklæres ugyldig.

Retsforskrifter

- 3 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer:
»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«
- 4 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 fastsætter:
»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 5 Den 4. juni 2007 indgik M.B., U.B. og M.B. som forbrugere en aftale om lån mod pant i fast ejendom med den retlige forgænger for banken X med en løbetid på 360 måneder og for et beløb på 339 881,92 polske zloty (PLN), indekseret efter en udenlandsk valuta, nemlig schweiziske franc (CHF).

- 6 I henhold til aftalebestemmelserne blev de månedlige afdrag og det skyldige restbeløb i medfør af lånet beregnet i schweiziske franc og betalt i polske zlotys efter den for hvert afdrag gældende valutakurs CHF-PLN.
- 7 For den forelæggende ret har låntagerne gjort gældende, at kontraktvilkårene i nævnte aftale vedrørende indekseringsmekanismen er urimelige, eftersom den valutakurs, der blev benyttet til at beregne de månedlige afdrag på lånet, blev fastsat efter bankens skøn, idet der ikke var fastsat specifikke regler herom i aftalen.
- 8 M.B., U.B. og M.B. har nedlagt påstand om, at disse kontraktvilkår annulleres, og gjort gældende, at de månedlige afdrag skulle beregnes i polske zloty og underkastes en rentesats støttet på LIBOR. De har i denne henseende præciseret, at de ville acceptere, at den forelæggende ret erklærer aftalen ugyldig.
- 9 Den forelæggende ret har anført, at kontraktvilkårene vedrørende indekseringsmekanismen skal annulleres, idet de er urimelige. Den har desuden anført, at der skal gives medhold i forbrugernes påstand om, at låneaftalen erklæres ugyldig, eftersom den pågældende låneaftale ikke kan opretholdes uden disse kontraktvilkår.
- 10 For det første er det således uundgåeligt at erklære aftalen ugyldig på trods af de heraf følgende skadelige virkninger for forbrugerne.
- 11 Den forelæggende ret har anført, at det følger af dom af 7. november 2019, Kanyeba m.fl. (C-349/18 – C-351/18, EU:C:2019:936), at virkningerne af, at en aftale erklæres ugyldig, alene afgøres af national ret. I det foreliggende tilfælde er det de almindelige aftaleretlige bestemmelser, der finder anvendelse. Den forelæggende ret har imidlertid fremhævet, at betragtningerne om forbrugerbeskyttelse og om at afskrække de erhvervsdrivende fra at anvende urimelige kontraktvilkår, som er særlige for direktiv 93/13, adskiller sig fra de gældende nationale regler, der foreskriver, at aftaleparterne i samme omfang bærer tabene som følge af, at aftalen erklæres ugyldig. Sagsøgerne i hovedsagen vil dermed miste den beskyttelse, som de er indrømmet i medfør af dette direktiv.
- 12 For det andet ønsker den forelæggende ret oplyst – idet den har anført, at Domstolen i dom af 29. april 2021, Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341), fastslog, at det forhold, at en aftale kan erklæres ugyldig, fordi den indeholder urimelige kontraktvilkår, ikke afhænger af et udtrykkeligt krav herom fra forbrugernes side, men beror på den nationale rets objektive anvendelse af de kriterier, der er opstillet i henhold til national ret – om det tilkommer den selv at fastlægge følgerne af, at aftalen erklæres ugyldig, for forbrugernes situation, eller om den i denne henseende blot skal tage hensyn til de oplysninger, som sagsøgerne i hovedsagen har forelagt den, således som det er pålagt den i medfør af polsk procesret.
- 13 For det tredje har den forelæggende ret anført, at den tvist, der verserer for den, er kendetegnet ved, at der ikke findes relevante deklaratoriske bestemmelser i national ret, hvilket nødvendigvis indebærer, at aftalen annulleres, og skaber negative virkninger for forbrugerne. Det er derfor den forelæggende rets opfattelse, at uanset hvilken afgørelse den måtte træffe, vil et af formålene med direktiv 93/13 ikke nås. Enten afhjælper den nemlig manglerne i aftalen som følge af, at de urimelige kontraktvilkår er ugyldige, hvilket skader formålet med at sikre en afskrækkende virkning i forhold til erhvervsdrivende, eller også erklærer den hele aftalen ugyldig og udsætter forbrugerne for skadelige følger i denne henseende.

- 14 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie I Wydział Cywilny (retten i første instans i Warszawa – Wola, Første Afdeling for civile sager, tingstedet Warszawa, Polen) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Er det i lyset af formålet med [direktiv 93/13], som er at beskytte forbrugerne mod urimelige vilkår i aftaler, der indgås med erhvervsdrivende, muligt at fortolke direktivet således, at når en retsinstans under anvendelse af direktivets bestemmelser har erklæret en aftale ugyldig, ophører anvendelsen af direktivet og dermed beskyttelsen af forbrugeren, således at reglerne for tilbagebetaling af ydelser mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende skal søges i de nationale obligationsretlige regler, der finder anvendelse med henblik på afviklingen af den ugyldige aftale?
 - 2) Skal en ret, der fastslår, at et bestemt aftalevilkår er urimeligt, og at aftalen ikke kan opretholdes uden dette vilkår, og hvis der ikke er enighed mellem parterne om, at en sådan lakune i aftalen kan udfyldes med vilkår, som parterne er enige om, og hvis der ikke findes nogen deklatoriske bestemmelser[, som finder direkte anvendelse på aftalen, hvis der ikke kunne opnås enighed mellem parterne], på grundlag af artikel 6 og 7 i direktiv 93/13 erklære aftalen ugyldig alene under henvisning til forbrugers påstand om, at aftalen ophæves, eller skal retten af egen drift og ved at gå ud over de af parterne nedlagte påstande efterprøve forbrugers økonomiske situation med henblik på at fastslå, hvorvidt en sådan ophævelse af aftalen vil udsætte forbrugeren for særligt skadelige virkninger?
 - 3) Er det muligt at fortolke artikel 6 i direktiv 93/13 således, at en national ret – såfremt den når til den konklusion, at ophævelse af en aftale ville være særdeles ufordelagtig for forbrugeren, og parterne trods flere forsøg på en tilnærmelse ikke opnår enighed om, hvorledes aftalen skal udfyldes – under hensyntagen til forbrugers objektive interesse kan udfylde den lakune, der er en følge af fjernelsen af urimelige vilkår, med bestemmelser i national ret, der ikke er deklatoriske i den i Domstolens dom [af 3. oktober 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)] omhandlede forstand, dvs. bestemmelser, der finder direkte anvendelse på lakunen i aftalen, men med detaljerede bestemmelser i national ret, der kun kan finde tilsvarende eller analog anvendelse på aftalen, og som afspejler en gældende regel i national obligationsret?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 15 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det, såfremt en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi et af kontraktvilkårene heri er urimeligt, tilkommer medlemsstaterne med deres nationale lovgivning at regulere virkningerne af denne ugyldighedserklæring, uden at der tages hensyn til den beskyttelse, som forbrugerne er indrømmet ved dette direktiv.
- 16 Det skal indledningsvis bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at der ved fortolkningen af en EU-retlig bestemmelse ikke blot skal tages hensyn til dennes ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og til de mål, der forfølges med den lovgivning, som den udgør en del af (dom af 2.12.2021, Vodafone Kabel Deutschland, C-484/20, EU:C:2021:975, præmis 19 og den deri nævnte retspraksis).

- 17 For det første følger det af ordlyden af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, at »[m]edlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren«.
- 18 Denne bestemmelse fastsætter ikke selv kriterierne for muligheden for at videreføre en aftale uden de urimelige kontraktvilkår, men overlader det til den nationale retsorden at fastslå kriterierne under overholdelse af EU-retten. Det tilkommer således medlemsstaterne med deres nationale lovgivning at definere de nærmere bestemmelser for konstateringen af, at et kontraktvilkår er urimeligt, og for hvordan de konkrete retsvirkninger heraf skal være. Under alle omstændigheder skal en sådan konstatering kunne gøre det muligt at genoprette den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt det urimelige vilkår ikke havde eksisteret (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 84).
- 19 Desuden afhænger spørgsmålet om, fra hvornår ugyldiggørelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale har sine virkninger, således som det i det væsentlige præciseres i artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, udelukkende af national ret, forudsat at den beskyttelse, der garanteres forbrugerne ved bestemmelserne i dette direktiv, sikres (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 88).
- 20 Affattelsen i national ret af den beskyttelse, som direktiv 93/13 garanterer forbrugerne, må navnlig ikke ændre beskyttelsens udstrækning og dermed indholdet af denne beskyttelse og derved så tvivl om styrkelsen af den nævnte beskyttelses effektivitet gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 65).
- 21 For det andet har Domstolen – henset til den særlige sammenhæng, hvori artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, hvis bestemmelser vedrører beskyttelse af forbrugerne mod urimelige kontraktvilkår, indgår – haft lejlighed til at fastslå, at den beskyttelse, som dette direktiv giver, ikke kan begrænses til kun at bestå, mens en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, opfyldes, men at den ligeledes gælder efter opfyldelsen af aftalen (jf. i denne retning dom af 9.7.2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale, C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537, præmis 73).
- 22 Såfremt en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi et af kontraktvilkårene heri er urimeligt, tilkommer det således medlemsstaterne med deres nationale lovgivning at regulere virkningerne af denne ugyldighedserklæring under overholdelse af den beskyttelse, som forbrugeren er indrømmet ved direktiv 93/13, idet de navnlig sikrer, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt det urimelige vilkår ikke havde eksisteret, genoprettes.
- 23 En sådan konklusion understøttes for det tredje af de formål, der forfølges med direktiv 93/13.
- 24 For det første er det første og umiddelbare formål med dette direktiv således at beskytte forbrugeren og genskabe balancen mellem parterne (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 72).
- 25 Navnlig skal et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren, med den følge, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes (dom af 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, præmis 41).

- 26 For det andet forfølger direktiv 93/13 ligeledes et andet formål, som er nævnt i dette direktivs artikel 7, og som er på langt sigt at bringe de erhvervsdrivendes anvendelse af urimelige kontraktvilkår til ophør. Ved helt og holdent at undlade at anvende urimelige kontraktvilkår over for forbrugerne udøves en afskrækkende virkning i forhold til de erhvervsdrivende med hensyn til anvendelsen af sådanne vilkår (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 68).
- 27 I det foreliggende tilfælde har den forelæggende ret præciseret, at de bestemmelser i national ret, som den skal anvende for at fastlægge virkningerne af, at aftalen erklæres ugyldig, bevirker, at tabene som følge af denne ugyldighedserklæring fordeles ligeligt mellem sagsøgerne i hovedsagen og X.
- 28 En sådan konsekvens er imidlertid i strid med de formål, der er omtalt i nærværende doms præmis 23-26, for så vidt som den rejser tvivl om den beskyttelse, som forbrugerne er indrømmet ved direktiv 93/13, efter at aftalen erklæres ugyldig.
- 29 Indledningsvis følger det af den forelæggende rets forklaringer, at anvendelsen af bestemmelserne i national lovgivning nemlig ikke gør det muligt at sikre genoprettelse af den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugerne ville have befundet sig i uden det urimelige kontraktvilkår, hvorved det formål med beskyttelse af disse, som forfølges med direktiv 93/13, skades.
- 30 Uden den beskyttelse, der er sikret ved direktiv 93/13, bidrager anvendelsen af de bestemmelser i national lovgivning, som foreskriver en ligelig fordeling af tabene mellem parterne, dernæst til, at den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne, fjernes, eftersom disse bestemmelser i sidste ende kan begunstige de erhvervsdrivende, idet deres forpligtelse til at tilbagebetale de beløb, der er uretmæssigt opkrævet i medfør af disse vilkår, begrænses.
- 31 Endelig drages en sådan fortolkning ikke i tvivl ved dom af 7. november 2019, Kanyebe m.fl. (C-349/18 – C-351/18, EU:C:2019:936), som den forelæggende ret har omtalt.
- 32 Det er således tilstrækkeligt at bemærke, at Domstolen i denne doms præmis 73 anførte, at spørgsmålet om kvalificeringen af de faktiske omstændigheder med henblik på anvendelsen af reglerne om ansvar uden for kontraktforhold ikke henhørte under direktiv 93/13, men under national ret. I den foreliggende sag fremgår det ikke af forelæggelsesafgørelsen, at tvisten i hovedsagen henhører under området for ansvar uden for kontraktforhold, idet den forelæggende ret ønsker oplyst, om den beskyttelse, der er sikret ved dette direktiv, fortsat finder anvendelse i forbindelse med virkningerne af, at en aftale med de urimelige kontraktvilkår erklæres ugyldig.
- 33 Henset til de ovenstående betragtninger skal artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at det, såfremt en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi et af kontraktvilkårene heri er urimeligt, tilkommer medlemsstaterne med deres nationale lovgivning at regulere virkningerne af denne ugyldighedserklæring under overholdelse af den beskyttelse, som forbrugerne er indrømmet ved dette direktiv, idet det navnlig sikres, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden dette urimelige kontraktvilkår, genoprettes.

Det andet spørgsmål

- 34 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at den nationale retsinstans af egen drift kan undersøge den økonomiske situation hos den forbruger, der ønsker, at den aftale, som forpligter vedkommende i forhold til en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi der findes et urimeligt kontraktvilkår, uden hvilket aftalen ikke kan opretholdes retligt, og kan afvise at efterkomme forbrugerens krav, når ugyldiggørelsen af denne aftale kan udsætte den pågældende for særligt skadelige følger.
- 35 For det første har Domstolen i det væsentlige fastslået, at såvel ordlyden af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 som kravene vedrørende retssikkerhed i forbindelse med erhvervsmæssig virksomhed taler for en objektiv tilgang ved fortolkningen af denne bestemmelse (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 56).
- 36 I henhold til dette direktivs artikel 7, stk. 1, skal medlemsstaterne sikre, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.
- 37 For det andet skal det bemærkes, at den ved direktiv 93/13 indførte forbrugerbeskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at vedkommende kan øve nogen indflydelse på disses indhold (dom af 7.12.2017, Banco Santander, C-598/15, EU:C:2017:945, præmis 36 og den deri nævnte retspraksis).
- 38 Når dette er sagt, finder denne beskyttelsesordning ikke anvendelse, hvis forbrugeren modsætter sig dette. Forbrugeren kan, efter at vedkommende er blevet belært af den nationale ret, vælge ikke at gøre gældende, at et vilkår er urimeligt og ikke-bindende, og således give et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår og herved undgå, at aftalen erklæres ugyldig (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 95).
- 39 For at forbrugeren kan give sit frie og informerede samtykke, tilkommer det i denne henseende den nationale ret – inden for rammerne af de nationale procesregler og under hensyn til princippet om rimelighed i civile sager – at give parterne objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger, som ophævelsen af det urimelige kontraktvilkår kan medføre, og det uafhængigt af, om de repræsenteres af en professionel befuldmægtiget eller ej (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 97).
- 40 En sådan oplysning er navnlig så meget desto vigtigere, når den manglende anvendelse af det urimelige kontraktvilkår kan medføre, at aftalen i sin helhed erklæres ugyldig, og at forbrugeren eventuelt udsættes for tilbagebetalingskrav (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 98).
- 41 Det forholder sig ikke desto mindre således, at Domstolen har fastslået, at ved bedømmelsen af følgerne for forbrugeren af, at aftalen i sin helhed erklæres ugyldig, har den vilje, som forbrugeren har udtrykt i denne forbindelse, afgørende betydning (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 56).

- 42 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at sagsøgerne i hovedsagen har ønsket, at den låneaftale, som forpligter dem i forhold til X, erklæres ugyldig.
- 43 For så vidt som den forelæggende ret har givet forbrugerne objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger og særligt skadelige økonomiske konsekvenser, som det kan have, at aftalen erklæres ugyldig i forhold til dem, kan denne forelæggende ret dermed, efter at have bemærket deres ønske om, at aftalen erklæres ugyldig, ikke afvise at tiltræde deres afkald på den beskyttelse, som dette direktiv giver dem.
- 44 Henset til den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 38-41, kan det formål om at beskytte forbrugerne, som forfølges med direktiv 93/13, desuden ikke gøre det muligt for den nationale retsinstans, uden for enhver særlig rettighed, som denne er tillagt ved national lovgivning i denne henseende, af egen drift at undersøge den økonomiske situation for den forbruger, der ønsker, at den aftale, som forpligter vedkommende i forhold til en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi der findes et urimeligt kontraktvilkår, med henblik på at afgøre, om denne ugyldighedserklæring kan udsætte forbrugeren for særligt skadelige konsekvenser.
- 45 Henset til ovenstående betragtninger skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at den nationale retsinstans af egen drift, uden for enhver særlig rettighed, som denne er tillagt ved national lovgivning i denne henseende, for det første undersøger den økonomiske situation hos den forbruger, der ønsker, at den aftale, som forpligter vedkommende i forhold til en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi der findes et urimeligt kontraktvilkår, uden hvilket aftalen ikke kan opretholdes retligt, selv om denne ugyldighedserklæring kan udsætte forbrugeren for særligt skadelige følger, og for det andet afviser at fastslå denne ugyldighed, når forbrugeren udtrykkeligt har udtrykt sin vilje herom efter at have modtaget objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger og særligt skadelige økonomiske konsekvenser, som ugyldighedserklæringen kan have i forhold til vedkommende.

Det tredje spørgsmål

Formaliteten

- 46 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for, at den nationale retsinstans, efter at den har fastslået, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, kan afhjælpe de mangler, som ophævelsen af kontraktvilkåret heri forårsager, ved at anvende en bestemmelse i national ret, som ikke er en deklaratorisk bestemmelse.
- 47 Europa-Kommissionen har udtrykt tvivl om, hvorvidt dette spørgsmål er af hypotetisk karakter. Denne institution har nemlig gjort gældende, at såfremt Domstolen måtte fastslå, at den nationale retsinstans, når ophævelsen af et urimeligt kontraktvilkår indebærer, at en aftale, der forpligter en erhvervsdrivende og en forbruger, erklæres ugyldig, har pligt til at give forbrugeren objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger og faktiske følger, som ugyldighedserklæringen har, uden at den af egen drift kan undersøge den økonomiske situation hos den forbruger, der ønsker dette, og afvise at efterkomme forbrugeren ønske om at ophæve aftalen, er det ufornuddent at besvare det tredje spørgsmål. Det fremgår endvidere af forelæggelsesafgørelsen, at forbrugeren har givet samtykke til, at aftalen eventuelt i sin helhed erklæres ugyldig.

- 48 Det fremgår i denne forbindelse af Domstolens faste praksis, at en anmodning om præjudiciel afgørelse ikke har til formål at indhente responsa vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål, men tilsigter at opfylde et behov med henblik på selve afgørelsen af en retstvst, der vedrører EU-retten (dom af 31.5.2018, Confetra m.fl., C-259/16 og C-260/16, EU:C:2018:370, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).
- 49 Det skal fastslås, at selv om det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at forbrugerne i tvisten i hovedsagen har givet samtykke til, at aftalen erklæres ugyldig, omtaler denne afgørelse ikke, om dette samtykke er blevet afgivet, efter at de pågældende forbrugere har modtaget objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger og særligt skadelige økonomiske konsekvenser, som ugyldighedserklæringen kan have i forhold til dem.
- 50 Eftersom den forelæggende ret endnu ikke har truffet afgørelse om påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig, bl.a. som følge af tvivlen om omfanget af de oplysninger, som den skal give forbrugerne, kan spørgsmålet om, hvorvidt den, såfremt der ikke skal træffes afgørelse om ugyldighed, kan afhjælpe de mangler, der følger af ophævelsen af det urimelige kontraktvilkår, ved at anvende en bestemmelse i national ret, der ikke er en deklaratorisk bestemmelse, ikke anses for at være hypotetisk.
- 51 Følgelig kan det tredje spørgsmål antages til realitetsbehandling.

Realiteten

- 52 I medfør af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 påhviler det den nationale retsinstans at udelukke anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, således at de ikke har bindende virkninger for forbrugeren, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod. Aftalen skal imidlertid principielt opretholdes uden nogen anden ændring end den, der følger af ophævelsen af urimelige kontraktvilkår, for så vidt som en sådan opretholdelse af aftalen retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 53 Heraf følger, at når den nationale ret fastslår, at et urimeligt kontraktvilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er ugyldigt, kan denne ret ikke supplere aftalen ved at supplere dette vilkårs indhold (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 Domstolen har således fastslået, at hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige vilkår i en sådan aftale, ville en sådan adgang kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan adgang kunne bidrage til at ophæve den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, vel vidende, at aftalen, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at deres interesse på denne måde blev sikret (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).
- 55 Når en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke kan opretholdes, efter at et urimeligt vilkår er blevet ophævet, har Domstolen derimod anerkendt, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke er til hinder for, at en national ret under anvendelse af aftaleretlige

principper ophæver det urimelige vilkår og erstatter det med en deklaratorisk bestemmelse i national ret i situationer, hvor konstateringen af, at det urimelige vilkår er ugyldigt, ville forpligte retten til at annullere aftalen i det hele, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren og dermed straffe denne (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).

- 56 Domstolen har imidlertid ligeledes fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er til hinder for, at mangler i en aftale, der følger af ophævelsen af aftalens urimelige vilkår, udfyldes alene ved anvendelse af almindelige bestemmelser i national ret, der ikke har været genstand for en særlig vurdering fra lovgivers side med henblik på at skabe en balance mellem aftaleparternes samlede rettigheder og forpligtelser og som følge heraf ikke er omfattet af formodningen for, at de ikke er urimelige, hvilke bestemmelser fastsætter, at de virkninger, der udtrykkes i en retshandel, fuldstændiggøres af bl.a. de virkninger, der udspringer af princippet om rimelighed eller af sædvane, og som hverken er deklaratoriske bestemmelser eller bestemmelser, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).
- 57 I den foreliggende sag har den forelæggende ret anført, at de bestemmelser i national ret, som den påtænker at anvende, ikke er deklaratoriske bestemmelser som omhandlet i Domstolens ovennævnte praksis. Henset til at den i hovedsagen omhandlede låneaftale ikke kan opretholdes uden de ophævede kontraktvilkår, at der ikke findes deklaratoriske bestemmelser i national ret, og at konstateringen af, at aftalen er ugyldig, vil være særligt skadelig for forbrugerne, ønsker den forelæggende ret oplyst, om den med hensyn til formålene med direktiv 93/13 skal prioritere formålet om at beskytte forbrugerne mod de særligt skadelige følger af, at aftalen erklæres ugyldig, eller formålet om at afskrække de erhvervsdrivende fra at anvende urimelige kontraktvilkår.
- 58 Domstolen har i forhold til samme tvivl i denne henseende tidligere fastslået, at direktiv 93/13 ikke har til formål at anbefale ensartede løsninger hvad angår de konsekvenser, der skal følge af en konstatering af, at et kontraktvilkår er urimeligt. Eftersom de urimelige vilkår i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke kan binde forbrugerne, kan disse mål således opfyldes, alt efter det enkelte tilfælde og den nationale lovgivning, ved ganske enkelt at undlade at anvende det pågældende urimelige vilkår over for forbrugeren eller, når aftalen ikke kan opretholdes uden dette vilkår, ved at erstatte vilkåret med deklaratoriske bestemmelser i national ret (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 39).
- 59 I samme doms præmis 40 bemærkede Domstolen imidlertid, at konsekvenserne af en konstatering af, at et kontraktvilkår er urimeligt, ikke er udtømmende.
- 60 Når den nationale retsinstans er af den opfattelse, at den omhandlede låneaftale i overensstemmelse med aftaleretten retligt set ikke kan opretholdes efter ophævelsen af de pågældende urimelige vilkår, og når der ikke findes en deklaratorisk bestemmelse i national lovgivning eller en bestemmelse, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne, som kan erstatte de nævnte vilkår, skal det således fastslås, at for så vidt som forbrugeren ikke har udtrykt et ønske om at fastholde de urimelige vilkår, og hvor en annulation af aftalen vil have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, kræver det høje forbrugerbeskyttelsesniveau, som i overensstemmelse med direktiv 93/13 skal sikres, at den nationale ret – for at genindføre den reelle balance mellem aftaleparternes gensidige rettigheder og forpligtelser – idet den tager hensyn til hele den nationale lovgivning, træffer alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte

forbrugeren mod særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af den omhandlede låneaftale, herunder at den erhvervsdrivendes fordring straks kan fuldbyrdes over for nævnte forbruger (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 41).

- 61 Under sådanne omstændigheder er intet til hinder for, at den nationale retsinstans bl.a. opfordrer parterne til at forhandle om en fastlæggelse af metoden til beregning af rentesatsen, under forudsætning af, at denne retsinstans fastsætter kriterier for disse forhandlinger, og at disse forhandlinger har til formål at indføre en reel balance mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser, der bl.a. tager hensyn til det formål om forbrugerbeskyttelse, der ligger grund for direktiv 93/13 (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 42).
- 62 Som Domstolen allerede har udtalt, påhviler det således den nationale retsinstans i videst muligt omfang at foretage en anvendelse af sin nationale lovgivning, således at alle de konsekvenser, der ifølge den nævnte lovgivning følger af konstateringen af, at det pågældende vilkår er urimeligt, drages med henblik på at nå det resultat, der er fastsat i dette direktivs artikel 6, stk. 1, dvs. at forbrugeren ikke bindes af dette vilkår. Det samme gør sig gældende, når det efter en konstatering af den urimelige karakter af et vilkår drejer sig om at fastlægge de konsekvenser, der skal drages af denne konstatering, med henblik på at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau i overensstemmelse med formålet med dette direktiv (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 43).
- 63 Retsinstansens beføjelser kan imidlertid ikke udstrækkes til at gå videre, end hvad der er strengt nødvendigt for at genindføre den aftalemæssige balance mellem aftaleparterne og beskytte forbrugeren mod de særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af den omhandlede låneaftale. Hvis det stod retten frit for at ændre eller moderere indholdet af urimelige vilkår, ville en sådan beføjelse nemlig kunne skade opfyldelsen af begge de mål, der er nævnt i nærværende doms 24-26 (dom af 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, præmis 44).
- 64 Henset til de ovenstående betragtninger skal artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for, at den nationale retsinstans, efter at den har fastslået, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, kan afhjælpe de mangler, som ophævelsen af kontraktvilkåret heri forårsager, ved at anvende en bestemmelse i national ret, som ikke er en deklaratorisk bestemmelse. Det tilkommer imidlertid den nationale retsinstans, under hensyntagen til den nationale lovgivning som helhed, at træffe alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte forbrugeren mod særligt skadelige virkninger, som annullationen af aftalen kan forårsage for vedkommende.

Sagsomkostninger

- 65 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler**

skal fortolkes således, at

det, såfremt en aftale, der er indgået mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi et af kontraktvilkårene heri er urimeligt, tilkommer medlemsstaterne med deres nationale lovgivning at regulere virkningerne af denne ugyldighedserklæring under overholdelse af den beskyttelse, som forbrugerne er indrømmet ved dette direktiv, idet det navnlig sikres, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden dette urimelige kontraktvilkår, genoprettes.

2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for, at den nationale retsinstans af egen drift, uden for enhver særlig rettighed, som denne er tillagt ved national lovgivning i denne henseende, for det første undersøger den økonomiske situation hos den forbruger, der ønsker, at den aftale, som forpligter vedkommende i forhold til en erhvervsdrivende, erklæres ugyldig, fordi der findes et urimeligt kontraktvilkår, uden hvilket aftalen ikke kan opretholdes retligt, selv om denne ugyldighedserklæring kan udsætte forbrugeren for særligt skadelige følger, og for det andet afviser at fastslå denne ugyldighed, når forbrugeren udtrykkeligt har udtrykt sin vilje herom efter at have modtaget objektive og udtømmende oplysninger om de retsvirkninger og særligt skadelige økonomiske konsekvenser, som ugyldighedserklæringen kan have i forhold til vedkommende.

3) Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13

skal fortolkes således, at

denne bestemmelse er til hinder for, at den nationale retsinstans, efter at den har fastslået, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, kan afhjælpe de mangler, som ophævelsen af kontraktvilkåret heri forårsager, ved at anvende en bestemmelse i national ret, som ikke er en deklaratorisk bestemmelse. Det tilkommer imidlertid den nationale retsinstans, under hensyntagen til den nationale lovgivning som helhed, at træffe alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte forbrugeren mod særligt skadelige virkninger, som annullationen af aftalen kan forårsage for vedkommende.

Underskrifter